

ילמד ענוים דרכו - שנה ב

זדונות נהפכים (ב)

הרב רן כלילי

1. ברכות סג, א

ואומר: "עת לעשות לה" - הפרו תורתך". אמר רבא: האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש, מסיפיה לרישיה מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש: "עת לעשות לה" (להעניש החוטאים) - מאי טעם? משום "הפרו תורתך". מסיפיה לרישיה מדריש: "הפרו תורתך" מאי טעמא - משום "עת לעשות לה"...

רש"י: מסיפיה לרישיה - **הפרו תורתו עושי רצונו**, כגון אליהו בהר הכרמל, שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות משום דעת לעשות סייג וגדר בישראל לשמו של הקדוש ברוך הוא.

דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה? "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך". אמר רבא: אפילו לדבר עברה.

רש"י: בכל דרכיך - **אפילו לעבור עברה**. דעהו - תן לב אם צורך מצווה הוא, כגון **אליהו בהר הכרמל** - עבור עליה.

2. פרי צדוק חנוכה, יב

ואיתא (שיר השירים רבה זיב) על פסוק: "ראשך עליך ככרמל": "הרשים שבך (=החוטאים) - חביבים עלי כאליהו שעלה להר הכרמל". ויש להבין למה דימה הרשים לאליהו דייקא? גם למה נקרא אליהו בכאן בשם כרמל דייקא? רק המכוון דכמו שאליהו בהר הכרמל הקריב בשעת **איסור הבמות**, רק שהיה לצורך שעה. ולא די שלא נחשב לחטא, רק היה עוד לרצון לפני ה' יתברך.

וכן הרשים שבך - **אם יזכו לעשות תשובה מאהבה**, אז יברר ה' יתברך, כמו שאמרו (שבת פט:): "אם יהיו חטאיכם כשנים - כשנים הללו, שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו". והיינו שכן היה מסודר

דף מקורות

ממאמר בראשית¹, בראשית המחשבה, על דרך מה שיצאה בת קול ביהודה: "ממני יצאו הדברים כבושין" (מכות כג:). ואז "כשגלג ילבינו", והיינו שלא רק שיתכפרו על דרך (מיכה ז, ט): "ותשליך במצולות ים כל חטאותם", רק ילבינו כשגלג - **שיהיו כזכויות**. וזה על ידי כוח תשובה מאהבה, שזדונות נעשות לו כזכויות. ותלה זה באליהו, שזה הכוח על ידו הוא, וכמו שאמרו בפסיקתא: "ובנביא העלה - זה משה, ובנביא נשמר - זה אליהו. אתה מוצא שני נביאים עמדו להם לישראל משבטו של לוי: משה - ראשון, ואליהו - אחרון גואלן לישראל". ואף שהגואל האחרון יהיה משיח בן דוד? אך הגאולה יהיה בכוח אליהו² דכתיב (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא... והשיב לב אבות על בנים" - והיינו שיחזיר את ישראל בתשובה, ומכניס בלבם תשובה שלמה, שיהיה הכל נעשית כזכויות, וזה יהיה ההכנה לגאולה אחרונה.

3. סנהדרין קז, א

דרש רבא: מאי דכתיב: "כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד" - **ראויה** היתה בת שבע בת אליעם לדוד **מששת ימי בראשית**, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם, אלא שאכלה פגה. רש"י: "שקפץ את השעה ליזקק על ידי עברה."

4. רשב"א בחידושי אגדות

שאין סברא לומר שהיה נולד שלמה שהיה בונה בית ה', (אלא) רק מאשה מיוחדת. וקודם שנולד, היה הנביא מתנבא על לידת שלמה! לכך אי אפשר, רק שיהיה שלמה מן האשה שהיא ראויה לדוד, ובת שבע ראויה לו כי דוד היה שביעי ג"כ בבני ישי, לכך ראויה לו בת שבע. רק ש'אכלה פגה', כלומר שעדיין לא הגיע הזמן, **ומפני שהייתה ראויה אליו היה להוט אחריה.** כמו דבר שהוא מוכן ומזומן אליו ואין יכול להמתין עד שהגיע זמן הכושר".

¹ פרי צדיק, ויחי: "והיינו ממאמר "בראשית" שהוא **כנגד כתר עליון**, שכל הנעלם, ולא כתיב בו "ויאמר". והוא נגד אל"ף - פלא עליון כמו שיתגלה לעתיד ואז כשגלג ילבינו. דוד המלך ע"ה אמר "ומשלג אלבין" **שיתלכנו יותר משלג**, והיינו **שיהפכו העוונות לזכויות וזה על ידי ההתגלות מצד ה' יתברך**. וזהו **שער החמישים שזוכה לו רק הבעל תשובה**, על ידי בינה - ליבא... והוא שער החמישים, **שמשה** רבינו אף שהיה שורש הדעת - מכל מקום לא נגלה לו רק ארבעים ותשע שערי בינה, כמו שאמרו בראש השנה (כא:), והיינו מפני **שלא ידע כלל מרע** וכשנולד נתמלא הבית אור - לא נצרך לשער החמישים, שנתגלה רק לבעל תשובה. ובמאמר בראשית בזכר "תוהו ובוהו" שמרמז למעשיהו של רשעים, כמו שאמרו בבראשית רבה (ב, ה). והיינו שלבעל תשובה שיזכה לתשובה מאהבה, יברר ה' יתברך שהכל עלה במחשבה לפניו, שיהיה נהורא דנפיק מגו חשוכא. ועל ידי זה יתוקן הכל שיהיה טוב מאד ויהיו זדונות נעשות לו כזכויות."

² פרי צדיק, קדושת שבת מאמר ד: "וזהו תפילת המנחה, **שהוא מה שמוסר כל מה שעבד מהשתדלותו - הכל לה' יתברך**. וזה שאמרו (ברכות ו:): **דאליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה**. כי הוא בא בטענה: "ואתה הסבות את לבם". דהגם דבתחילה הבחירה ביד האדם, מכל מקום **אחר שנעשה כבר מה שנעשה החטא, האמת דהכל מה' יתברך**. ועל ידי זה נעשים החטאים "כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית".

5. מאור ושמש כי תבוא, ד"ה ולבאר³

והנה בחטא אדם הראשון נחלקו חז"ל בפרטו מה היה, ומהם אמרו שעיקר החטא היה על ידי שמיהר להזדווג קודם שבת, שבאם היה ממתין ליום השבת לא היה מקום לסטרא דמסאבא להתאחז בו. אמנם הכל הולך אל מקום אחד והיוצא מדבריהם שהחטא היה על ידי שמיהר למלאות תאוותו מצד הסתות הנחש קודם זמנו. ולזה אמרו חז"ל על חווה ש"סחטה ענבים", רמזו בזה ש"אכלה פגה" - קודם זמנו מצד התאוה. כמאמר הכתוב: "כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעיניי".

6. ר' צדוק ליקוטי מאמרים, עמ' קע⁴

והיינו דגוף המעשה מסודרת ועומדת כך, וכמו שאמרו ז"ל (שבת לב.): "כי יפול הנופל - ראוי היה זה ליפול מששת ימי בראשית, אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה ע"י חייב". וכן אמרו (סנהדרין קז.): "ראויה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית" - והיינו לפי שדוד המלך ע"ה עשה תשובה (מאהבה) - נתפרסם כן (שהיתה ראויה לו, וזה התברר בישראל בבניין המקדש שהיה שלמה שיצא ממנה בונה המקדש שהשכינה שרתה בו). ובאמת כן יתברר לעתיד על כל חטאי ישראל, כשיצורפו ויתלבנו, כמו שאמרו ז"ל: "אם יהיו חטאיכם כשנים... והיינו דמאחר שאמיתות רצון ה' יתברך כך הוי, כמו "עברה לשמה" בנזיר (כג:), וכמו שנאמר: "עת לעשות לה' הפרו תורתך". ואף על גב דהוא נתכוון לתאוות עצמו, הוי ככפוהו ואכל מצה יצא (ראש השנה כח.). ואמרו (פסחים ח.) דבישראל, גם כשמתכוון גם להנאת עצמו ובזדק חמץ לבקש מחט - מיקרי צדיק גמור.

7. מהר"ל נתיב התשובה, פרק ד

ובפ"ק דעבודה זרה (ד:): "אמר רבי יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנא': "מי ייתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים". והיינו דאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי: לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב: "ולבי חלל בקרב", ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים". ולמה עשו? אלא לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו: כלך אצל יחיד שעשה תשובה אף אתה עשה תשובה, ואם חטאו ציבור אומרים: לכו אצל ציבור שעשו תשובה, אף אתם עשו תשובה..."

³ וכן תקנת השבין, אות ו: "חמדה האסורה הוא כשחומד מה שאין ראוי לו, ואף מה שראוי לו אלא שאין ראוי עכשיו רק לאחר זמן, כמו שאמרו: "שאכלה פגה" - הוא דוגמת נדה, דגם כן עכשיו אינה ראויה לו. ודוגמת חטא אדם הראשון - שאמרו ז"ל שלא יכול להמתין."

⁴ עוד בשאלת הידיעה והבחירה בר"צ - פרי צדיק, וישב ד"ה "וכבר אמרנו שמה... שהכל צפוי והרשות נתונה".
כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

ותמיה על דבר זה, **איך אפשר לומר שהש"י גרם לדוד** שיעשה חטא כדי שילמדו ממנו הדורות הבאים לעשות תשובה? וא"כ למה נענש? הרי הקב"ה גרם החטא!...

כי לא היתה הגזרה על אלו - דהיינו ישראל שהיו באותו דור - שיחטאו. רק **שהיתה הגזרה מן הש"י שיהיו (באחת הדורות) חוטאים ויעשו תשובה ויהיה הש"י מקבל אותם**, ומזה נדע כי הוא ית' מקבל השבים, הן הכלל הן הפרט. ודבר זה היה **מסייע** אל החטא - שתצא הגזרה אל הפועל. **ואם לא היה הגזרה, מאחר שהיו צדיקים - לא באו (=היו באים) לכלל חטא**. רק שהיתה הגזרה בעולם שיהיו נמצאים חוטאים אשר יעשו תשובה, ומ"מ לא וודאי שהם היו החוטאים, כי לא היה הגזרה על אלו שיחטאו כלל, רק כי **סדר הש"י שסידר התשובה בעוה"ז - מסייע להם שיחטאו**. ואם לא הם היו חוטאים - היה נמצאת התשובה בעולם ע"י אחרים, כי לא סידר הש"י רק שתהיה התשובה נמצאת בעולם ע"י חוטאים. ולכך אמר: כי לא היו ראויים לחטא, רק כי הש"י אשר גזר וסידר התשובה בעולם - על כל פנים מסייע...

התשובה ג"כ אינה דבר במקרה, כי **התשובה היא מיסודי העולם**, וכמו שאמרו במסכת נדרים (ל"ט): "שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם" ואחד מהם הוא התשובה. ודבר הנברא אי אפשר שלא יצא לפועל, שאם לא כן תהיה לבטלה הבריאה.

ומה שלא היתה התשובה יוצאת לפועל על ידי רשע, כי אין ראוי שיהיה יוצא לפועל התשובה על ידי רשע, אשר אפשר שלא יחזור בתשובה. ואם היה חוזר בתשובה היה בא התשובה לעולם במקרה קרה, שאפשר היה שלא יחזור בתשובה הרשע. **והתשובה בעולם יסוד גדול, ואי אפשר רק שתבוא התשובה בעולם רק על ידי מי שמוכן לגמרי אל התשובה**, כמו ישראל **שאי אפשר שלא יעשו תשובה**, ומעתה לא תהא התשובה באה בעולם במקרה רק בעצם.

ומה שאמר שיהיה פתחון פה לבעלי תשובה, פירושו כי דבר זה הוא פתחון פה של בעלי תשובה, שיעשה תשובה. כי כאשר היה התשובה כבר בעולם, מעתה ג"כ יעשו אחרים תשובה, שהרי התשובה בעולם. כלומר **המדרגה העליונה של תשובה - נגלה ונמצא בעולם, ומעתה יהא פתחון פה לכל בעלי תשובה**.⁵

⁵ זהו יסוד פנימי גדול: כל אידיאל או הנהגה - לזהית שברא הקב"ה בעולמו, **צריכים שירידו אותם לעולם**. וירידתם לעולם אינה קלה. אך מעת שירדו לעולם - כל אחד כבר יכול לבקש להשתמש בהם. על כן עניין "נצחיות ישראל" התגלה בעולם לאחר שאמר ה': "הרף ממני ואשמידם" והתפלל משה "למה יאמרו מצרים... זכור לאברהם" - והיינו שהוריד לעולם את עניין חילול ה' באבוד ישראל ח"ו, ועניין ברית אבות. ובאמת יסודות אלו היו למעלה, אך לא ירדו מעולם לעולם עד תפילתו של משה. וכשירדו - כבר כל אחד יכול להשתמש. וכן עניין י"ג מידות רחמים שהקב"ה מנהיג את ישראל, לא ירדו לעולם אלא מכוח תשובת ישראל ותפילות משה ובקשתו: הודיעני גא את דרכיך". וכן עניין הבידול של ישראל מהאומות לעולם, אע"פ שישודו מראשית הבריאה, לא בא לעולם אלא בבקשת משה: "ונפלנו אני ועמך". וגם עניינים אמוניים והלכתיים יורדים לעולם על ידי אדם שמתאמץ בהם ומאותו רגע כל אחד יכול להגיע אליהם בקלות, כמו שמסופר על הבית יוסף.

וז"ל ר' צדוק הכהן מלובלין, פרי צדיק, ראש חודש תמוז: **"שמישיה יהיה יחיד ששב**, ש"בשביל יחיד שעשה תשובה - **מוחלין לכל העולם כולו**" (יומא פו:) - שאז יתברר **כל מעשי האדם לטובה**, כמו שאמרו: "אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית כשלג ילבינו".

8. תומר דבורה, פרק א מידה א

"מי -ל כמוך" - המידה הזאת מורה על היות הקב"ה מלך נעלב, סובל עלבון, מה שלא יכילהו רעיון. הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק. ועוד אין רגע שלא יהיה האדם ניזון ומתקיים מכוח עליון השופע בו עליו; והרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הוא **באותו הרגע ממש שופע שפע קיומו ותנועת אבריו!** ועם היות שהאדם חוטא בכוח ההוא - **לא מנעו ממנו כלל**. אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כוח תנועת אבריו, והוא מוציא אותו כוח באותו רגע בחטא ועוון ומכעים והקב"ה סובל. ולא תאמר שאינו יכול למנוע ממנו הטוב ההוא, ח"ו, שהרי בכוחו ברגע כמימריה ליבש ידיו ורגליו, כעין שעשה לירבעם (מלכים א יג,ד). ועם כל זה, שהכוח בידו להחזיר הכוח הנשפע ההוא, והיה לו לומר: כיון שאתה חוטא נגדי - תחטא בשלך, ולא בשלי, לא מפני זה מנע טוב מן האדם ולא סבל עלבון, והשפיע הכוח והטיב לאדם טובו... והיינו אומרו "מי -ל כמוך", אתה "-ל" בעל חסד המטיב, "-ל" בעל כוח להינקם ולאסוף את שלך, ועם כל זה אתה סובל ונעלב עד ישוב בתשובה.

9. מהר"ל נתיב התשובה, שם

ראוי ישראל ודוד⁶ שהם ראשונים לפתוח פתח התשובה. וזה כי בעל התשובה - הוא **חוזר אל התחלתו הראשונה** - הוא הש"י, כי הוא ית' התחלת הכל. ולכך הש"י מקבל שבים, מצד כי הכל ראוי לשוב אל דבר שהוא התחלה לו. ומפני כך יש כאן סילוק חטא, כי **כאשר שב הדבר אל התחלתו - האדם בעצמו שב אל התחלתו כמו שהיא, בלא חטא ועוון כמו שהיה האדם בתחילת בריאתו**. ולכך יש כאן סילוק עוון. ולפיכך ראוי אותם שהיו ראשונים והתחלה - כמו שהיו ישראל שיצאו ממצרים ודוד המלך - שהם התחלה בעצמם, הם ראשונים לשוב אל התחלתם, כמו שהם התחלה לשוב.

10. ר' צדוק ליקוטי מאמרים, עמ' ל

התחלת התורה: "אנכי ה' -לוהיך", פירוש: מנהיגך. שידע שה' יתברך הוא המנהיגו בכל דבר, **ואין שום מקרה בעולם** - רצה לומר: הזדמנות דבר מעצמו, שלא בהשגחת ה' יתברך **וסידרו שסידר**. ודבר זה הוא שורש כל התורה כולה. וכשמגיע לאמונה זו הברורה - שוב אין צריך יותר. וכמו שאמרו בפרק רבי עקיבא (שבת פט:): "אם יהיו חטאים כשנים שסדורות ובאות מששת ימי בראשית" - וזה מה שאמרו (ברכות לד:): "מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין".

⁶ פרי צדיק, בראשית, לחנוכה: "דוד המלך ע"ה הוא הגבר הוקם על - שהקים עולה של תשובה". היינו שיוכל לתקן גם הפגם שמקודם, שיהיו נעשות כזכויות. והיינו שיתברר שגם זה היה מהשגחתו יתברך מקודם, כמו שאמרו (שבת פט:): "אם יהיו חטאים כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית". והיינו שיתודע שכן היה מסודר לפניו יתברך. והוא בחינת "לאהפכא חשוכא לנהורא". **וזה שורש אורו של משיח בן דוד**, שהמה חיי עולם, שיתבררו שכל הקלקולים היו מהשגחתו יתברך, ויתוקנו ביתר שאת, להיות "טוב מאד" - יתר מצדיק מעיקרו, שהוא בחינת משיח בן יוסף, שלא יהיה לו קיום. וזה מה שאמרו (ברכות לד:): "מקום שבעלי תשובה עומדין - צדיקים גמורים אינם עומדין".

דף מקורות

"אם תלכו עמי קרי" - שתחשובו שהכל מקרה, על ידי זה הוא שורש החטאים. כי מידה כנגד מידה "אף אני אלך בחמת קרי" - ואחשוב גם כן הכל למקרה, שאינו מסודר ובא מששת ימי בראשית וממילא הוא חטא.

11. מהר"ל נתיב התשובה, פרק ה

ודוקא הוודאה על החטא - בזה זובח היצר לגמרי. מפני שכאשר **מודה על חטאו, הוא מוסר עצמו אל הש"י אשר חטא** (לו), כמו שהוא כל הודאה שמוסר עצמו אל מי שחטא לו. **ועל ידי זה יסלוק יצה"ר לגמרי - כי אין ליצה"ר שום צירוף אל הש"י** ולפיכך דבר זה הוא סילוק יצה"ר לגמרי... כי **כל ההודאה מצד שהוא מודה אל הש"י**, ודבר זה מורה (על) אחדותו יתברך, ולכך אמרו ז"ל (מגילה כה.): "האומר: "מודים, מודים" - משתקין אותו, כמו מי שאומר: "שמע שמע" (שמודה בשתי רשויות). ומה שההודאה היה מורה על אחדותו - אין כאן מקומו והתבאר בנתיב התפילה, ע"ש.⁷

12. שם, פרק א

אבל הש"י אומר ש"יעשה תשובה". כי **החוטא אשר יש לו לב נשבר ונדכה על חטאו**, הוא ית' מקבלו בשביל זה, וזהו מידת הש"י! ובמדרש (ויק"ר ז; סוטה ה:): "זבחי -לוהים רוח נשברה - אמר רבי יהושע בן לוי: כמה גדולים נמוכי רוח, שבזמן בית המקדש, אדם מביא עולה - שכר עולה בידו, מנחה - שכר מנחה בידו. אבל **מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות**, שנאמר: "זבחי -לוהים רוח נשברה". ואין תפילתו נמאסת, שנאמר: "לב נשבר ונדכה -לוהים לא תבזה". זבדי בן לוי ורבי יוסי בן פטרס ורבנן, חד אמר: אמר **דוד** לפני הקב"ה: רבש"ע! אם תקבלני בתשובה - יודע אני ששלמה בני בונה בית המקדש ומקריב כל קרבנות שבתורה, מן הדין קריא: "זבחי -לוהים רוח נשברה... היטיבה ברצונך וגו' אז תחפוץ זבחי צדק"... ופירוש זה כי מי שיש לו לב נשבר ונדכה, דבר זה נחשב **כאילו מקריב עצמו** אל הש"י, שהרי זובח רוחו ונשמתו. ולכך אמר דוד: אם אתה מקבלני בתשובה מובטח אני שיעמוד שלמה ויבנה בהמ"ק ומקריב כל הקרבנות, מפני שיצא שלמה מן דוד שהיה מקריב **עצמו** בתשובה אל הש"י, ולכך אם אתה תקבלני בתשובה, אשר התשובה הוא שמקריב עצמו אל הש"י - יצא ממני בן שהוא ויבנה בית המקדש להקריב כל הקרבנות.

⁷ הכוונה לנתיב העבודה פרק י. ע"ש שביאר הטעם שכורעים באבות ובהודאה בלבד, כי שם האדם עומד לפני המלך ממש, והוא מוסר נפשו אליו: "יש לו לכרוע לפניו ולמסור נפשו אל השם יתברך. כי אין נמצא עם השם יתברך שום מציאות והכל אפס זולתו יתברך (=לעומת המלך אין שום חשיבות לשום דבר). כי זה עניין הכריעה שהוא כורע לפניו, שמוסר נפשו אליו ומבטל מציאותו אליו. וכשמזכיר השם עצמו יש לו לזקוף, כי **מצד השם יתברך קיום כל הנמצאים והוא יתברך זוקף כפופים**. ובכריעה זאת שהוא לפני הזכרת השם ובזקיפה שהוא זוקף כאשר מזכיר השם, בו נרמז **כי כל הנמצאים הם נמצאים מאיתו וממנו קיום שלהם ואצל השם יתברך הם אפס**... ועל זה הוא כל ברכת מודים: **שאנו נותנים הודאה אל השם יתברך שאנו שלו ואין אנו מצד עצמינו שום דבר**, רק הכל להשם יתברך. ולפיכך אומר: "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך". וכל ענין הברכה הזאת היא "הודאה" ונקראת "ברכה הודאה".

דף מקורות

13. שם, פרק א

והנה מה שאמרה החכמה והנבואה (ואיך אמרו דבר שאינו תואם את ההנהגה ה-לוהית?): משל אל מלך בשר ודם, שנתן לאחד כלי לשמור, והכלי נשבר. והוא מצטער על זה מאימת המלך, ולא ידע מה יעשה... והנה זה אומר: על כל פנים לא אוכל להיות נקי מזה, אלך אל המלך עצמו, יעשה רצונו מה שיעשה.

והנה המלך אמר: הכלי הזה שבור? אני משתמש בו! **והראשונים שלא אמרו לך כך - מפני כבודי עשוי ולא מצד הנהגתי, אבל אני משתמש בו כך...**

ואמר: שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו, והוא יתב' אומר: יעשה תשובה ויתכפר. וביאור זה, שמצד כי הנמצאים כולם **תלויים בו** - שבים אליו, כי כן הנמצאים שבים אל הש"י **כי אין להם קיום בעצמם** כמו שהתבאר.⁸ וזה החוטא, כאשר הוא פורש מחטאו ושב אליו ית', הש"י מקבל אותו. כי זהו מצד מידת הש"י, שהוא מקבל כל הנמצאים שהם שבים אליו.¹⁰ ולכך הקב"ה אומר: "יעשה תשובה (אלי, ע"י שיידע אין לו קיום בלעדי ה'. ואז גם -) ויתכפר" כי מצד הש"י - החטא (שחושב שיכול היה לעשות נגד רצונו) מסתלק. ויש לך להבין עוד בעניין זה, כי אי אפשר לפרש יותר.

14. ר' צדוק פרי צדיק, פרשת ויחי

שאינו מועיל התשובה מצד האדם לבדו, רק **צריך לבקש מה' יתברך - שהוא יטהרנו**. וכמו בדוד המלך ע"ה, שהקים עולה של תשובה ועליו נכתב הטענה מפגם זה אמר וביקש: **"תכבסני - ומשלג אלבין"**, והיינו שה' יתברך יכבס ויטהר הכתם. וזהו שנאמר: "אם יהיו חטאיכם כשנים..."

ודוד המלך ע"ה אמר גם כן "ה' רועי"... ואחר כך אמר: "גם כי אלך... כי אתה עמדי" - שה' יתברך גואל ישראל, ואתה עמדי לגאלני... ואף שדוד המלך ע"ה הגבר שהקים עולה של תשובה? ... והיינו שבעל תשובה יכול להמשיך משער החמישים שהוא לבעל תשובה שמורה "אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית כשלג ילבינו" - ונעשה מזדונות זכויות. **וזה רק על ידי ה' יתברך שמופיע זה למי שעושה תשובה מאהבה**. ועל כן הקדים: "ה' רועי וגו' כי אתה עמדי", ועל ידי זה ה' יתברך גואל אותי, שיהיו נהפכות לזכויות, **והקדים שהכל מה' יתברך. דאף התעוררות התשובה הוא רק על ידי אתערותא דלעילא**. ועל ידי כן זוכה לגאולה מצד ה' יתברך.

⁸ ונ"ל עוד, שלא גילו לו את הדרך של התשובה, שהקב"ה משתמש בכלי שבור, כי אין הרוח של האדם נשברת באמת אלא מתוך הכרה פנימית שאוהב את ה' וחסר לו קרבתו. אך אם עושה כן כדי שיתכפר לו - אין זה "רוח נשברה" כלל. ולכן לא מגלים לאדם דרך זו מבחוץ.

⁹ **כי זהו עניין ה"כלי שבור" שמכיר שאין לו קיום אלא רק מה'**, ואין לו עצמיות כלל. והנה הצער לא עוסק בתיקון של הריחוק, כמו **שעושה הקרבן**, אלא בהכרה שאין לו מקום אלא מצד שהקב"ה יקבל אותו ככלי שבור.

¹⁰ רומז למש"כ בגבורות השם (סט) ובנתיב האמת (ב) שאין באמת שום דבר זולת הקב"ה.

כל הזכויות שמורות ©

15. שפת אמת וירא

בפסוק "ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה, ויאמר לא כי צחקת" - ותמהו כל המפרשים האיך כיחשה שרה? ויש לפרש, כי בוודאי שרה מיד תקנה החטא בתשובה, וע"י תשובה **נמחק** החטא כאילו לא צחקה מעולם. אכן יש תשובה **מיראה** ויש מאהבה, **ועל ידי אהבה נהפך החטא לזכות**. וז"ש: "ותכחש לאמר לא צחקתי" היינו רק "כי יראה". אבל אברהם היה בחינת תשובה מאהבה, וז"ש: "לא, כי צחקת" - פירוש: **שצריכין לתקן הצחוק בעצמו, להיות זכות**. שהרי באמת הוצרך הצחוק, שעל שם זה נקרא יצחק, וגם אח"כ אמרה שרה בעצמה: "צחוק עשה לי - לווהים" - הרי שתיקנה כל הצחוק להפכו לזכות.

והיה הכנה בחינת התשובה, קודם לידת יצחק, שלא היה באפשרי להיות קיום במידת הפחד של יצחק. לכן הקדים הקדוש ברוך הוא בחינת התשובה, ונקרא יצחק שהוא מיתוק הדין, כמ"ש בזוה"ק.

16. שפת אמת דברים, שבת תשובה, תרנג

אמרו חז"ל: "גדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד". פירוש: דיש כמה מדרגות בתשובה. לכן נקראו "עשרת ימי תשובה"...

והנה איתא בגמ', שע"י תשובה מיראה עוונות נעשין כשגגות וע"י תשובה מאהבה נעשין כזכויות. וב' בחי' אלו הם תיקון האדם לכפר על עוונותיו.

ויש עוד תשובה למעלה מזה - ונק' **תשובת אמת - לשמו ית'**.¹¹

כי יש לך אדם שירא מעונש ושב. ויש מי **שמשתוקק לחזור לדבוק בו ית' ושב מאהבה להסיר מסך העוונות שיוכל לחזור לדבוק בו ית'**. והוא בחי' "יראה" ו"אהבה" - מידות אברהם ויצחק. **ויש מי ששב מצד האמת**, שמבין גודל זה החטא, **שעשה נגד רצונו ית'**. ומצד שמבין האמת לאמיתו (שאינו עוד מלבדו וא"א ללכת נגד רצונו) - הוא שב ומתנחם. והוא בחי' יעקב: "תיתן אמת ליעקב"...

¹¹ פרי צדיק, לך לך: "זה הוא התפילה גם כן: "ונחני במעגלי צדק - **למען שמו**" שלא יתחלל חס ושלום. יוליכנו בדרך הראוי, כי כל יכול ה', כל אשר חפץ עשה. ואף עכשיו **אין עוד מלבדו**. ואין כוח בשום נברא לעשות דבר בלא רצונו יתברך, כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה: "ה-להים הרועה אותי מעודי". ודוד המלך ע"ה אמר: "ה' רועי". רק שעכשיו אינו בהתגלות, ולעתיד יהיה בהתגלות, שכל העבר נעשה רק מרצונו יתברך. ועל זה אמרו: "אם יהיו חטאיכם כשנים" ... **כי הכל היה מרצונו יתברך... כי מצד עצמינו אין כוח לעשות מאומה**."